

DİL VE KONUŞMA TERAPİSİNDE EYLEMLER

Tek heceden dört heceye - 96 eylem, 222 sayfa

Aç

Ara

Açıkla

Anlamlandır

Editör: Hakan Akyol

Çocuk dostu görseller - doğal cümleler - öğretim, alıştırma ve genelleme

odyogram.com - terapötik dijital materyaller serisi

Künye ve Kullanıcı Bilgileri

ÖĞRENCİNİN / DANIŞANIN ADI

UYGULAYICI

BAŞLAMA TARİHİ

GÖZDEN GEÇİRME TARİHİ

ÖNCELİKLİ İLETİŞİM HEDEFİ

GÜÇLÜ YÖNLER VE İLGİ ALANLARI

KULLANIM VE TELİF NOTU

Bu materyal eğitim ve dil destekleme amacıyla hazırlanmıştır; tanı koymaz ve bireyselleştirilmiş uzman değerlendirmesinin yerini tutmaz. Görseller bu çalışma için yapay zekâ yardımıyla özgün olarak üretilmiştir. Çocukların ad, fotoğraf ve performans kayıtlarını paylaşırken gizlilik kurallarına uyunuz. Baskıda kartları keserek kullanabilir; dijital kullanımda sayfaları büyütebilirsiniz.

Materyalin Hızlı Haritası

1

Seç

Çocuğun bağımsız söyleyebildiği en uzun düzeyden bir basamak kolay 6 eylem seçin.

2

Model ol

Görseli gösterin, eylemi doğal vurgu ile söyleyin ve günlük cümleyi modelleyin.

3

Bekle

En az 5 saniye bekleyin. Bakış, işaret, sesletim, sözcük ve cümlenin tümünü iletişim kabul edin.

4

Genişlet

Çocuğun yanıtını bir adım ileri taşıyın: "İç" -> "Çocuk süt içti."

5

Genelle

Aynı eylemi evde, okulda ve gerçek nesnelerle farklı kişilerle kullanın.

6

Kaydet

Bağımsız, ipucuyla veya henüz yok biçiminde kısa veri alın; bir sonraki seçimi buna göre yapın.

İçindekiler I

Genel bilgiler	7
Tasarım ilkeleri	8
Hedef kullanıcılar ve kapsam	9
Genel amaçlar	10
Öğrenme hedefleri	11
Hedef beceriler	12
Kullanım yönergesi	13
Öğretim döngüsü	14
İpucu hiyerarşisi	15
Oturum planlama	16
Kayıt ve değerlendirme	17
Uyarılama, güvenlik ve etik	18

İçindekiler II

1. Düzey - Tek heceli eylemler	19
2. Düzey - İki heceli eylemler	55
3. Düzey - Üç heceli eylemler	91
4. Düzey - Dört heceli eylemler	127
Her düzeyde: bölüm rehberi	20
Her düzeyde: 4 adet 2 x 3 kart sayfası	21
Her düzeyde: 24 bireysel öğretim sayfası	25
Her düzeyde: 6 pekiştirme etkinliği	49

İçindekiler III

Karışık düzey etkinlikleri	163
Genelleme çalışmaları	187
Aile ve uzman kullanım önerileri	199
Kayıt formları ve ekler	209
Cevap anahtarı	216
Alfabetik eylem dizini	218
Kaynakça	220
Tamamlama belgesi	222

Genel Bilgiler

Yaklaşım

Eylem sözcükleri somut görseller, doğal cümleler, ritmik heceleme, yapılandırılmış alıştırma ve günlük yaşam genellemesiyle birlikte sunulur. Tek bir doğru uygulama yerine çocuğun iletişim profiline göre esnek bir öğretim yolu önerilir.

Hece ölçütü

Sınıflama, kartın üstünde yazan eylem gövdesinin Türkçe söylenişine göre yapılmıştır. Hece kutuları telaffuzu görünür kılar. Birleşik eylemler kullanılmamış; dört heceli bölümde okul ve günlük yaşamda karşılaşılabilen daha gelişmiş sözcüklere yer verilmiştir.

Neden eylemler?

Eylemler, bir cümlenin merkezinde yer alır: kim, ne yaptı, neyi, nerede ve ne zaman sorularını bağlar. Görsel eylem kartları yalnızca adlandırmayı değil, özne-eylem ilişkisini, cümle kurmayı, zamanı ve olay sırasını desteklemek için kullanılabilir.

Kanıt dayalı bağ

MEB programlarında günlük yaşamda karşılaşılan anlamlı sözcüklerin çoklu duyuşal çalışılması ve sözcük-görsel eşleştirme vurgulanır. ASHA ise hedeflerin doğal bağlamlara taşınmasını, modelleme-genişletmeyi ve bakımveren iş birliğini önerir. Bkz. kaynakça 1-5.

Tasarım İlkeleri

2 x 3 kart mantığı

- Bir sayfada altı hedef, taramayı kolaylaştıran dengeli bir görsel alan sağlar.
- Kartlar bağımsız kesilebilir; ancak özgün renk, başlık ve cümle şeritleriyle yeni bir sistem oluşturur.
- Aynı altı hedef hem toplu karşılaştırmada hem bireysel öğretim sayfasında tekrar görülür.

Görsel açıklık

- Her görselde tek baskın eylem vardır.
- Nesne, el hareketi ve yüz yönelimi eylemi destekler.
- Sahneler çocuk dostu, güvenli, kapsayıcı ve günlük yaşamla ilişkilidir.

Dilsel doğallık

- Her cümlede özne ve çekimli eylem bulunur.
- Cümleler ev, okul, oyun, öz bakım ve toplum ortamlarına dağılır.
- Sözcük, tek başına emir gövdesi olarak; cümlede doğal geçmiş zaman biçimiyle sunulur.

Basamaklı destek

- Önce görsel fark etme, sonra anlama, adlandırma, cümle ve genelleme.
- İpucu miktarı performansa göre azaltılır.
- Başarı yalnızca konuşma ile sınırlı değildir; bakış, işaret, AAC ve jest de iletişimdir.

Hedef Kullanıcılar ve Kapsam

Eğitim ortamları

Okul öncesi ve ilkokul sınıfları, bireysel destek odaları, dil-konuşma çalışmaları, ev programları ve küçük grup etkinlikleri. Materyal yaşa göre değil performans düzeyine göre seçilmelidir.

Öğrenen profilleri

Yeni Türkçe öğrenenler, sözcük dağarcığını geliştiren çocuklar, alıcı-ifade edici dil desteğine gereksinim duyanlar, okuma yazmaya hazırlananlar ve görsel destekten yararlanan farklı iletişim profilleri.

Kapsama giren beceriler

Eylemi tanıma ve adlandırma; hece farkındalığı; özne-eylem-nesne bağları; soru yanıtlama; çekimli eylem; olumsuzluk; olay sırası; anlatı; ev-okul-toplum genellemesi; öz izleme.

Kapsam dışı

Bu çalışma standardize test, tanı aracı, tek başına terapi protokolü veya gelişim normu değildir. Artikülasyon hedefleri, motor konuşma planlaması ve özel klinik gereksinimler için uzman değerlendirmesi gerekir.

Genel Amaçlar

Anlama

- Görselden eylemi fark etme ve seçenekler arasından bulma.
- Günlük yönergelerde hedef eylemi ayırt etme.
- Eylemle ilişkili nesne, kişi ve ortamı bağlama.

İfade

- Eylemi jest, işaret, AAC, sesletim veya sözcükle ifade etme.
- Tek sözcükten doğal iki-üç sözcüklü yapılara ilerleme.
- Kim-ne yaptı ve özne-eylem-nesne cümleleri kurma.

Üstdil ve okuryazarlık

- Heceleri dinleme, vuruşla ayırma ve kutularla eşleme.
- Yazılı sözcüğü görselle eşleştirme.
- Eylem kökü ile çekimli biçimi fark etme.

Katılım

- Ev, okul ve toplum rutinlerinde işlevsel iletişimi artırma.
- Farklı kişilerle iletişim başlatma ve sürdürme.
- Çocuğun seçim, istek ve yorumlarını destekleme.

Öğrenme Hedefleri

Başlangıç düzeyi

- 6 kart içinde söylenen eylemi gösterir.
- Yetişkin modelini jestle veya sesletimle taklit eder.
- Bir eylemi doğru nesneyle eşler.

Gelişen düzey

- Hedef eylemi bağımsız adlandırır.
- Hece sayısını vuruşla gösterir.
- Kim ne yaptı? sorusuna iki veya daha çok sözcükle yanıt verir.

İleri düzey

- Eylemi farklı zaman veya kişiyle çekimler.
- Aynı görsel için neden, nerede, ne zaman sorularını yanıtlar.
- İki-dört eylemi olay sırasına koyup kısa öykü kurar.

Genelleme ölçütü

- Hedefi en az iki ortam ve iki kişiyle kullanır.
- Kart olmadan gerçek etkinlikte hedef eylemi ifade eder.
- Yeni bir görselde veya benzer durumda öğrendiği eylemi tanır.

Hedef Beceriler

Sözcük bilgisi

Eylemin anlamı, yakın ve karşıt eylemler, eylem-nesne ilişkileri, kategori bağları ve günlük kullanım çeşitliliği.

Ses bilgisel farkındalık

Hece sayısı, ritmik vuruş, ilk/son heceyi fark etme, hece ekleyip çıkarma. Bu çalışmalar konuşma sesi üretiminden ayrı olarak dinleme ve farkındalık amacı taşır.

Biçimbirim ve sözdizimi

Eylem gövdesi, geçmiş/şimdiki/gelecek zaman, kişi ekleri, olumsuzluk, soru biçimleri ve cümle öğeleri.

Pragmatik ve anlatı

Sıra alma, istek-yorum, açıklama, tahmin, sebep-sonuç, olay dizisi, dinleyiciye yeterli bilgi verme ve onarım stratejileri.

Kullanım Yönergesi

1. Başlangıç belirle

Çocuğa farklı düzeylerden 6-8 kart gösterin. Anlama, adlandırma ve cümle kurma tepkilerini baskı oluşturmada gözleyin. Yaklaşık yüzde 70-80 başarı gösterdiği düzeyden başlayın.

2. Küçük hedef seç

Bir oturumda 4-6 yeni eylem yeterlidir. Çocuğun yaşamında işlevsel olanları önceleyin. Benzer görünen veya ses olarak karışan hedefleri başlangıçta aynı kümeyle koymayın.

3. Öğretim döngüsünü kullan

Bak-model-bekle-genişlet-oyun-genelle-kaydet sırasını izleyin. Çocuk doğru yanıt vermese de modeli sürdürün; uzun sorgulama yerine anlamlı tekrar sağlayın.

4. Başarıyı çoğalt

Kısa ve olumlu oturumları tercih edin. Yorgunluk, kaçınma veya duygusal zorlanma olduğunda ara verin. Günlük rutinlerde kendiliğinden kullanımı yapılandırılmış masa başarısından daha değerli kabul edin.

Öğretim Döngüsü

Bak

Kartı göz hizasına yakın sunun. "Bu resimde neler oluyor?" gibi açık bir başlangıç yapın.

Model

Eylemi bir kez tek başına, bir kez doğal cümlede söyleyin: "İç. Çocuk süt içti."

Bekle

En az beş saniye bekleyin. Çocuğun bakışını, işaretini, jestini, AAC seçimini veya sözünü gözleyin.

Genişlet

Yanıtı bir basamak büyütün. Çocuk "iç" derse "Çocuk süt içti."; cümle kurarsa "Çocuk kahvaltıda süt içti." deyin.

Oyna

Eylemi oyuncak, canlandırma, eşleme veya küçük rol oyunu içinde tekrar edin.

Genelle

Aynı sözcüğü gün içinde gerçek nesne ve farklı kişilerle en az iki kez doğal biçimde kullanın.

Kural: Aynı hedefi çok kez sınamak yerine çok kez anlamlı biçimde modelleyin.

İpucu Hiyerarşisi

0 - Bağımsız

Sadece kartı veya doğal durumu sunun. Açık uçlu soru sorun ve bekleyin.

1 - Dolaylı ipucu

“Burada ne oluyor?” deyin; ortamı veya ilgili nesneyi işaret edin.

2 - Seçenek

İki anlamlı seçenek verin: “İçiyor mu, yıkıyor mu?” Doğru seçeneğin yerini değiştirin.

3 - İlk hece / jest

İlk heceyi söyleyin, eylemi canlandırın veya AAC sayfasında ilgili bölgeyi gösterin.

4 - Tam model

Hedef sözcüğü ve cümleyi söyleyin. Taklit istemek zorunlu değildir; çocuğun anlamlı katılımını kabul edin.

İpucunu azalt

İki başarılı denemeden sonra bir alt ipucu düzeyine dönün. Hata sonrası hemen daha çok yardım verin; utandırma veya tekrar baskısından kaçının.

Kayıt kodu: B = bağımsız, D = dolaylı, S = seçenek, H = hece/jest, M = model, Y = yanıt yok.

Oturum Planlama

Isınma - 2 dk

Çocuğun seçtiği iki kolay kartla başlayın. Bildiği eylemleri hızlı başarı olarak kullanın.

Yeni hedef - 5 dk

İki yeni eylemi modelleyin. Görseli, sözcüğü, hece vuruşunu ve cümleyi bir arada sunun.

Oyun - 5 dk

Nesneyle yap, taklit et, pandomim, doğru resmi bul veya eşini seç etkinliklerinden birini uygulayın.

Cümle - 3 dk

Kim ne yaptı? Neyi? Nerede? sorularından yalnızca performansa uygun olanları sorun.

Genelleme - 2 dk

Gerçek bir rutin seçin: kitabı rafa koy, suyu doldur, pencereyi aç gibi.

Kayıt - 1 dk

En fazla altı hedef için ipucu kodu ve kısa gözlem yazın; sonraki oturumda iki hedefi koruyup ikisini değiştirin.

Kayıt ve Değerlendirme

Başlangıç verisi

Kartları öğretmeden önce anlama, adlandırma ve cümle düzeyini ayrı ayrı gözleyin. Tek oturumluk sonucu kesin beceri olarak yorumlamayın.

Deneme kaydı

Her hedefte yalnızca ilk tepkiyi kodlayın. Ardından öğretim yapabilirsiniz. Çok sayıda art arda sınama yerine oturum içine dağılmış doğal fırsatlar kullanın.

İlerleme kararı

Bir hedef iki farklı oturumda ve en az yüzde 80 bağımsızlıkla kullanılıyorsa genelleme aşamasına taşıyın. Zorlanıyorsa heceyi değil anlamı, görseli veya cümle yükünü kolaylaştırın.

Nitel gözlem

Hız, kendiliğindenlik, farklı kişiyle kullanım, onarım girişimi, AAC erişimi ve çocuğun keyfi gibi sayısal olmayan göstergeleri de not edin.

Uyarlama, Güvenlik ve Etik

İletişim biçimi

Konuşma, işaret, jest, bakışla seçim, resim değiş-tokuşu ve AAC eşdeğer yanıt yollarıdır. Cihazı veya iletişim panosunu çocuktan uzaklaştırmayın.

Duyusal ve dikkat

Sayfadaki kart sayısını 6'dan 2'ye indirin, örtme kâğıdı kullanın, hareket molası verin, parlaklığı azaltın ve oturumu çocuğun hazır olduğu zaman yapın.

Kültürel uygunluk

Cümlelerdeki kişiler, rutinler ve nesneleri aile yaşamına göre değiştirin. Birden çok dil kullanan çocukta tüm diller kaynak kabul edilir; dil farkını bozukluk olarak yorumlamayın.

Güvenlik ve mahremiyet

Kesici araç, sıcak yüzey, trafik, dijital cihaz ve evcil hayvan sahnelerini yetişkin gözetimiyle ilişkilendirin. İlerleme kayıtlarını açık rıza olmadan paylaşmayın.

Çocuk rahatsızlık, kaçınma veya yorgunluk gösterirse etkinliği durdurun; iletişime katılmama hakkına saygı duyun.

1

HECE DÜZEYİ

TEK HECELI EYLEMLER

24 eylem - 4 kart sayfası - 24 bireysel çalışma - 6 pekiştirme

BU BÖLÜMDE

- Görselden anlama
- Eylemi adlandırma
- Hece vuruşu
- Doğal cümle
- Soru-cevap
- Genelleme

1. Düzey Rehberi

Sunum

Önce altı kartlık sayfayı kullanın. Hedefleri karıştırmadan önce aynı satırdaki iki eylemi karşılaştırın. 1 heceli sözcükleri doğal hızda söyleyin; gereksiz biçimde hecelere ayırarak konuşmayı bozmayın.

Hece çalışması

Sözcüğü bir kez bütün, sonra her hece için bir vuruşla söyleyin. Kutuları parmakla izleyin. Son olarak sözcüğü yeniden bütün söyleyin: bütün - parçalar - bütün.

Cümle çalışması

Karttaki cümleyi modelleyin. Ardından özneyi, nesneyi veya yeri değiştirerek iki yeni doğal cümle kurun. Çocuk yalnızca eylemi söylüyorsa yanıtını kabul edip genişletin.

İlerleme ölçütü

Altı hedefin en az beşinde görselden anlama ve dördünde bağımsız ifade iki oturumda gözlenirse bir sonraki düzeyden iki hedef ekleyin. Eski düzeyi tamamen bırakmayın.

Tek Heceli Eylemler - Kartlar 1

Aç

Çocuk pencereyi açtı.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Al

Çocuk masadan kalem aldı.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

At

Çocuk topu sepete attı.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Bak

Çocuk gökyüzüne baktı.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Bas

Çocuk düğmeye bastı.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Bin

Çocuk okul servisine bindi.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Tek Heceli Eylemler - Kartlar 2

Çek

Çocuk perdeyi çekti.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Çık

Çocuk merdivenleri çıktı.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Dök

Çocuk suyu bardağa döktü.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Dur

Çocuk kırmızı ışıkta durdu.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Gel

Baba eve erken geldi.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Gir

Öğrenci sessizce sınıfa girdi.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Tek Heceli Eylemler - Kartlar 3

Giy

Çocuk yağmurluğunu giydi.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Gör

Çocuk parkta bir kedi gördü.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

İç

Çocuk kahvaltıda süt içti.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

İt

Çocuk kapıyı yavaşça itti.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Kes

Öğretmen kâğıdı makasla kesti.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Koş

Çocuklar bahçede koştu.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Tek Heceli Eylemler - Kartlar 4

Koy

Çocuk kitabı rafa koydu.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Öp

Çocuk annesini yanağından öptü.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Sil

Çocuk ıslanan masayı sildi.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Tut

Çocuklar birbirlerinin elini tuttu.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Yap

Çocuk bloklarla bir kule yaptı.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

Ye

Çocuk öğle yemeğinde makarna yedi.

Sor: Kim ne yaptı? | Nerede? | Sonra ne olabilir?

EYLEM

1 HECE

Aç

SÖYLE - VUR - BİRLEŞTİR

Önce bütün söyle, sonra hecele, yeniden bütün söyle.

GÜNLÜK CÜMLE

Çocuk pencereyi açtı.

1. GÖSTER

"Aç" eylemini göster. Sonra resimdeki kişiyi işaret et.

2. SÖYLE

Eylemi söyle veya iletişim sisteminde seç: Aç

3. CÜMLEYİ BÜYÜT

Kim yaptı? Neyi / kime? Nerede? Sorulardan uygun olanıyla yeni cümle kur.

4. CANLANDIR

Eylemi güvenli biçimde canlandır, oyuncakla yap veya günlük rutinde gerçek bir fırsat bul.

İLK TEPKİ

☐ B☐ D☐ S☐ H☐ M☐ Y

Tarih: ____ / ____ / ____